

Islamism i praktiken

Här diskuterar Mellanösternkännaren Shadi Hamid konflikten mellan demokrati och liberalism, framtiden för Muslimska brödrskapet och varför hans debutbok *Temptations of power* ("Maktens lockelse") har väckt så många reaktioner.

Text: Christine Petré

Kan du berätta lite om din bok?

Den är ett försök att förstå hur islamistiska rörelser har förändrats över tiden. Om vi tittar på de senaste fyrtio åren ser vi en hel del viktiga förändringar och jag ville försöka skapa en grund för att förstå dessa skiften. För mig är spänningen mellan absoluta religiösa ideal och den politiska verkligheten fascinerande och jag kände att den förtjänade ett mer systematiskt angreppssätt.

Vad har du kommit fram till?

En av mina huvudteser är att förtryck, i motsats till vad som allmänt brukar hävdas, kan ha en dämpande effekt på islamistiska partier och att – å den andra sidan – demokratisering kan driva islamistiska grupper längre åt höger mot en mer konservativ religiös och icke-liberal position. Liberalism och demokrati går nödvändigtvis inte ihop, i synnerhet inte i Mellanöstern. Och det är en utmaning för oss i väst. Vi tror på liberalism och demokrati, men vad händer när dessa två hamnar i konflikt? Det är därför som den arabiska våren var så utmanande i väst. Den gick inte i den riktning man hoppats på eftersom det fanns islamistiska, inte liberala, partier, som kom till makten genom demokratiska val.

Hur hoppas du att boken ska bemötas i väst?

Det viktiga är att både allmänheten och västerländska beslutsfattare förstår hur islamistiska grupper ser på världen och vilken vision för samhället de har. Vi måste inte hålla med islamister, men vi behöver förstå dem. De har också ärliga och djupt liggande politiska och religiösa uppfattningar och vi måste ta deras idéer och övertygelser på allvar. Det kan bara ske genom att tillbringa tid med aktivister och ledare för att lära känna dem.

Håller du med om att den för demokratis så viktiga komponenten respekt saknas i Mellanöstern?

Ja, det är den grundläggande frågan just nu. Vi har, å den ena sidan, islamister och på den andra sidan liberaler eller sekulära och de har inte hittat ett sätt att leva tillsammans. Det är till exempel oroande att se hur de allra flesta liberaler i Egypten allierat sig med militären och stött både militärkuppen och massmordet på oskyldiga under massakern i Rabaa. Det väcker frågan varför människor, som när arabiska våren inleddes hävdade att de tror på demokratin, så snabbt kunde vända sig bort från den? Det är själva kärnan i problematiken; att liberaler ser islamister som ett existentiellt hot mot deras sätt att leva.

Betyder det att Muslimska brödraskapet kommer tillbaka ännu starkare i Egypten?

Låt mig först betona att mitt påstående att förtryck har en dämpande effekt på islamistiska partier inte gäller alltid, men under vissa förhållanden. I de fall jag fokuserat på – muslimska

brödraskapet i Egypten och Jordanien – har förtrycket bidragit till islamistisk återhållsamhet. I min bok skiljer jag mellan ”låga till måttliga” nivåer av förtryck och ”utrotning”, vilket är vad vi ser i dagens Egypten; ett försök att radera det muslimska brödraskapet från den politiska arenan. Olika nivåer av förtryck får olika effekter.

Hur ser framtiden ut för muslimska brödraskapet i Egypten?

De kommer tillbaka, frågan är bara när och i vilken form. Brödraskapet är inte bara en organisation utan de representerar en idé som har brett stöd i det egyptiska samhället. Ser vi historiskt har auktoritära regimer gång på gång försökt förgöra brödraskapet och liknande islamistiska rörelser och har haft viss framgång i det korta perspektivet, men det varar inte. När det sker politiska öppningar i sådana samhällen, till exempel Tunisien och Syrien, ser vi hur islamistiska grupper återuppstår mycket snabbt och intar rollen som en stark politisk kraft. Den lärdomen, som vi bör ta på allvar, är att regimer inte kan utrota dessa grupper eftersom de tankar och idéer som de speglar är djupt förankrade i samhället.

Vad betyder det för muslimska brödraskapet att de har fått stämpeln som terroristgrupp?

Dagens politiska miljö kan vara den mest utmanande som de någonsin har verkat i. Det är inte bara ett försök från den egyptiska regimen att förrinta dem utan också en bredare regional ansats. När folk säger att det är en återgång till tiden med president Mubarak är det ett önsketänkande; det var ingenting jämfört med dagens

situation. Mubarak var en envåldshärskare men han försökte aldrig utrota det muslimska brödraskapet. Det fanns alltid en liten marginal för att kunna delta politiskt. Brödraskapet tolererades i viss mån även om de officiellt var förbjudna. Nivån av förtryck i dagens Egypten saknar motstycke. Brödraskapet var inte redo för det och de såg det inte komma. Nog visste de att det skulle bli besvärligt, men inte så här illa.

Skulle det Muslimska brödraskapet ha avstått presidentskapet i Egypten?

Det var utan tvekan ett av deras misstag och det är också därför jag kallar min bok Maktens lockelse. Grupper som brödraskapet har alltid varit försiktiga, till och med kluvna, till politisk makt och hävdade att det inte är bråttom. Jag minns ett samtal med Mohamed Morsi innan han blev president. Då påpekade han att

samhället inte var redo för islamism och att man därför arbetade långsiktigt. Rached al-Ghannouchi, ledare för Ennahda-partiet i Tunisien, sa för några år sedan att det farligaste för islamister är att bli älskade innan de kommer till makten och hatade efteråt. Så det fanns en medvetenhet om farorna med makt. Men det muslimska brödraskapet i Egypten föll ändå för frestelsen. Innan den arabiska våren påstod de att de skulle ta det lugnt och inte gå fram för snabbt. Det skulle framkalla negativa reaktioner från både inhemska och internationella politiska aktörer eftersom världen inte var redo för islamistiska partier vid makten, särskilt inte i Egypten.

Christine Petré är frilansande journalist, baserad i Tunisien, med inriktning på Mellanöstern.

Fundera kring texten

Vad hävdar Shadi Hamid när det gäller hur islamistiska partier påverkas av ökat förtryck respektive demokratisering i de samhällen där de verkar? Diskutera hans slutsatser.

Det talas om bristen på respekt mellan olika politiska grupper. Ge något exempel på detta.

Varför är det enligt Shadi Hamid inte möjligt att förgöra Muslimska brödraskapet och andra likande islamistiska rörelser?

”Det farligaste för islamister är att bli älskade innan de kommer till makten och hatade efteråt”, sägs det i artikeln. Diskutera vad det egentligen innebär och hur det har visat sig.